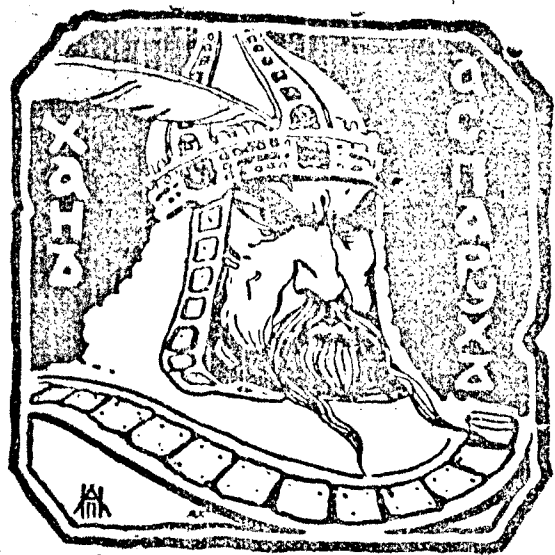

ВАРНЕНСКИ КОРЕНЯКЪ

Органъ на Културно-Просвѣтното Икономическо Дружество Варненски Коренякъ

Брой 1 лв.	Год. абонаментъ 25 лв. Излиза двуседмично	Редакция и администрация въ клуба — Варна, 6-й Септемврий № 29.	Обявления се приематъ по споразумение	Брой 1 лв.
---------------	--	--	--	---------------

Съдържание:

1) Народенъ духъ (увадна статия); 2) Да събираме материали за историята на гр. Варна — Арх. Иннокентий; 3) Варна въ Историята — А. И. Мановъ; 4) Значението на археологическите паметници отъ стария Одесосъ — Н. Стателовъ; 5) Предшественици и епигони на Юрий Венелинъ — Я. Романчукъ; 6) Дѣлото на Държавния дѣтски морски савториумъ „Царица Елеонора“ — Д-ръ Ал. Недѣлковъ; 7) Климатолѣчение и Пѣсѣколѣчение — Д-ръ К. Караджовъ; 8) Черноморскиятъ води цвѣтъ — Варналиевъ; 9) За правоотношенията между собственици и наематели — Ж-въ; 10) Народно читалище — Е. Ал. Дяковичъ; 11) Хроника.

Първиятъ брой на в. „Варненски Коренякъ“ се изпрати на ония, за които се предполагаше, че ще го приематъ съ благосклонностъ и за които се мислѣше, че ще възприематъ целиятъ и задачите, на които обещава да служи вестника. Съ удоволствие констатираме, че вестника биде повърнатъ само отъ малцина, които по едни или други причини не желаятъ или не могатъ да го получаватъ. Този фактъ не може да не радва и да не насърчи редакционния комитетъ, както и членоветъ на Културно Просв. Икономическо Дружество „Варненски Коренякъ“. Благосклонното приемане на вестника говори, че ние сме на правъ пътъ, който ще следваме, защото сме убедени, че чрезъ вестника ще служимъ на гр. Варна.

Отъ редакционния комитетъ.

Народенъ духъ.

Мисълта за образуване Варненското Културно - Просвѣтно Д-во е отдавнашна лелѣяна въ душата на кореняка мечта. Тази мисълъ е плодъ на наблюдения въ течение на години и особено следъ злочестинитъ на свѣтовната война, зловредното влияние на рушителитъ на законно-установения строй върху ума и душата на кореняка.

Една отъ главнитъ и сжщствени цели на дружеството е да поддържа и развива **народенъ духъ** въ членоветъ си. Знаино е, че злочестинитъ на свѣтовната война имаха тежки последици, за варненцитъ въ всѣко отношение, но най-главното — зловредни влияния върху душата и ума имъ. Изнурение, изтощение отъ тази лиха война, тѣ бѣха изложени на съблазнителни миражи, проповѣдвани отъ разни неуравновесени личности, търсящи лесни печалби и последователи за тѣхнитъ примамливи, но непостижими утопии. Учредителитъ на това дружество, въодушевени отъ любовъ къмъ своя обичанъ кжтъ, между възвишени и благородни цели сж поставили и тази свѣтла цель, съ пълна надежда, да спасятъ своитъ скжпи съграждани отъ хищнитъ нокти на тѣзи рушители на всѣко ценно, свято и благородно въ душата имъ, да обновятъ тази душа, покварена отъ отвртнитъ мисли на разни безумни демагози, да скжсатъ веригитъ на нравствения гнетъ. Ето една сияйна

точка, която е поставило дружеството въ своята полезна дейностъ. Старайки се Д-вото да ратува за повдигане културата на членоветъ си, за разширение просвѣтата между тѣхъ, смѣло и трезво ще върви по начертания, но труденъ общественъ друмъ, съ задача да влѣе въ душата имъ народенъ духъ и нѣма да се отклони отъ този пътъ. Сплотено въ себе си, въ собственитъ си сили, бавно ще буди съзнанието на кореняцитъ за да изгради единъ мощенъ, **народенъ български духъ**, и смѣлъ, който да прояви, както е проявявалъ на бойнитъ полета, творчество, съгласувано съ разумното и обмислено творчество въ общинската управа, въ кржга на законността и по този начинъ, нека грѣмогласно пакъ да повторимъ, да се подигне благосъстоянието на града. Изхождайки отъ това гледище, ние отправяме отново позивъ къмъ онѣзи, които още дрѣматъ въ дълбочината на безразличието, на равнодушието, и които, пробуждайки се, ще съзнаятъ, че грѣшно е да се дрѣме, а трѣбва да се прегърне великата спасителна мисълъ на Д-вото, като се запишатъ за негови членове. Д-вото се ласкае отъ надежда, че ще намѣри отзивчивостъ въ срѣдата на всички кореняци, които милѣятъ за гр. Варна и съ деенъ народенъ духъ да осжществятъ възвишенитъ и благородни цели на Д-вото.

Арх. Иннокентий.

Да събираме материали за историята на гр. Варна.

II.

Въ миналия брой на вестника изтъкнахме нуждата за събиране и обнародване на материали за гр. Варна. както и намиране на парични източници за осжществяване на тая благородна задача. Въпросътъ, който повдигаме не е новъ, както това се видѣ въ първата ни статия, защото такива материали отдавна сж събирани и обнародвани, било въ отдѣлни книги, като изследвания, било като отдѣлни статии прѣснати въ списания и вестници.

Варненското археологическо дружество, въ миналитъ години, издаваше своитъ „Известия“, въ които преимуществено се печатаха подобни материали. Но поради осжждни материални срѣдства и чувствително намаление членоветъ на дружеството, издаването и на „Известията“ временно се преустанови. Въпрѣки тия препятствия, събраниятъ отдавна материалъ, и новооткритъ такъвъ, не можеше да остане необнародванъ. При невъзможността да бжде обнародванъ и издаденъ отъ Археологическото дружество събрания материалъ се издава отъ чужди учени учреждения.

Тукъ съобщаваме какъвъ материалъ е предаденъ за обнародване: **Християнски паметници на Варна и черноморското крайбрѣжие** съ повече отъ 800 фотографии и планове, които ще се издадатъ на английски и български чрезъ проф. Витморъ; Антични паметници на Варна и крайбрѣжието, съ около 1500 на брой, които ще се издадатъ отъ Българската академия на наукитъ; Могили въ Варна, около 50 на брой. Всички тия материали принадлежатъ на перото на уважаемия нашъ съгражданинъ г. К. Шкорпилъ, който неуморно работи върху миналото на нашия градъ. Г-нъ Проф. А. Салачъ, известенъ археологъ, е написалъ монография за „Петтѣхъ могили на с. Галата“, разкопани презъ 1930 г. подъ негово лично ръководство. Срѣдствата за разкопкитъ бѣха отпуснати (около 150 хиляди лева) отъ Министерството на Народното просвѣщение на Чехословацката република. Тия разкопки, които дадоха ценни изводи за науката, станаха по предложение на нашия музей и въ присжствие на неговъ представителъ. Монографията ще бжде напечатана на френски езикъ и издадена въ Парижъ.

А всички тия материали, които представляватъ голѣма любознателностъ за нашия градъ и неговата околностъ, би трѣбвало да се издаватъ отъ Археологическото дружество, за да бждатъ достжпни на гражданството. Обаче това ще се осжществи, когато ще се даде подкрепа отъ надлежитъ чellini, които ръководятъ издигането на нашия градъ.

Годишниятъ абонаментъ на в. „Варненски Коренякъ“ е само **ДВАДЕСЕТЪ ПЕТЪ лв.**

А. И. Мановъ

Варна въ Историята.

Знанието на миналото на праотцитъ и подържането на тѣхнитъ традиции е признакъ на оценяване дѣлата имъ. Тѣ служатъ като стимулъ, който, като свързва миналото съ настоящето, дава вдѣхновение и куражъ за поддържане на национална гордостъ и съзнание.

До преди освобождението, българската история, черпейки историческийтъ си данни изключително отъ византийскитъ лѣтописци, имаше голѣми празнини и не до тамъ точности въ събитията, тъй като византийцитъ, едно, че споменаха българитъ само когато бѣха въ право съпротивление съ тѣхъ, и второ, че като заинтересувани, не можеха да представятъ събитията винаги въ своята сжщина.

Днесъ, обаче, благодарение на изучавания на ръкописи и на други народи, съ които българитъ сж били въ съприкосновение, на изследванията на намѣренитъ паметници отъ наши археолози — днесъ казваме, може да се твърди, че имаме по-подробна и достовѣрна история, каквато е на покойния проф. Златарски.

Нашиятъ край съставлява една отъ най-интереснитъ части на българската история. Презъ него сж минали одризитъ, милетитъ, македонцитъ, перситъ и други. Варна била обсадена отъ римляни, скити, готи, хуни, авари, славяни, даки, турци, руси и много други народи. Нашиятъ край е интересенъ, не само за това, че е билъ известенъ още въ Омировото време, но, и главно, за това, че е послужилъ като пръвъ етапъ за създаването на българската държава отъ Аспаруха. Да проследимъ началото и последвалитъ събития на нашия край имащи свързка съ нашия градъ и българската история въобще.

Преди 2500 години, гжста чаровна гора и зелени тревисти ливали покривали нашия край. Въ него Кробици-тракийски овчари безгрижно пасѣли своитъ гойни стада свирейки съ меденъ сладкогласенъ кавалъ идилични пѣсни по влѣхновение отъ бога на музиката Орфей, обитателя на не палечната тракийска планина Пиерия. Омиръ ги нарича агаяи, което значи юначки справедливи земеделци и пр. Мнозина помислили и счели, че отъ тая дума, **агавозъ**, произхождала прозвището, което се дава на мѣстнитъ жители на града ни **гагавузъ**. Плиний, старъ римски географъ, нарича околнитъ обитатели на Варна **катузи, кровузи**, казвайки: „на околнитъ мѣста и надъ града (Олесосъ) властвуватъ Кровузи, тракийски или готски народъ“.

За нѣкогашното сжществуване тукъ на тракийски племена имаме много доказателства. Отъ тѣхъ изтъквани въ историята, трѣбва да споменемъ **Одриситъ**, които живѣли по срѣдното течение на Марица. Когато славянитъ се разпилѣли въ балканския полуостровъ, многоброенъ тракийски елементъ се е слѣлъ съ тѣхъ, та много тѣхни думи сж

запазени и до днешен ден в българския език. Не ще съмнение, че българското племе е повлияно и от тракийски елемент. Тракийците построявали жилищата си на колове. Между морето и езерото в Варна, при прокопаването на канала, сж намърени джбови колове, три метра дълги, и покрити отгоре с дъски, върху които строили колибитъ си, свързани чрез мостъ с сушата.

Тъхниятъ обаче идиличен животъ билъ нарушенъ отъ придонитъ смѣли и предприемчиви Милети отъ Иония (Мала-Азия), които преплували Босфора и Ч. Море съ своитъ платноходни и веслоходни кораби, търсейки удобно мѣсто за селище и търговия. Тѣ намѣрили за удобенъ морския заливъ на нашия градъ и се установили тукъ като основали града Одесосъ. За защита на своята нова родина, укрепили сж града съ стени и ровъ като издигнали акрополиса и кули.

Пребиваването на кробузитъ или тракитъ около Варна и после на милетитъ се потвърждава отъ Хиоския поетъ Скимнъ, който казва: „Одесосъ, който милетитъ основаха при царуване на Астиага въ Мидия, е заобиколенъ отъ кробузи и траки“. Това е около 570 год. пр. Хр. Първото значи познато историческо име на нашия градъ е Одесосъ. Това се потвърди и отъ намѣрения въ 1853 г. надписъ върху мраморна плоча въ Варна около несществуваща вече чешма, наречена въ турско време „Дюбекъ чешме“, с/у локалъ Кристалъ, ул. „Царъ Борисъ“, въ къщата на ерменецъ Аракелъ. Отъ надписа се вижда, че въ време на императора Тита Адрианъ, градътъ Одесосъ докаралъ вода чрезъ новъ водопроводъ. Мраморната плоча е изпратена отъ тогавашния Сайдъ паша въ Цариградъ.

Въ края, обаче, на 6-й вѣкъ това име изчезва и вмѣсто него се явява името Варна. Това време съвпада съ времето на опустошението на тия мѣста отъ аваритъ, и следователно, никакъ не е чудно, че и нашия градъ Одесосъ, тогава да е билъ унищоженъ напълно отъ аваритъ и вмѣсто стария градъ да се е основалъ новъ — Варна.

И самата дума *варъ* по езика на аваритъ означава градъ, както напр. Темишъ-варъ, Коносъ-варъ, Билковаръ и пр., градове въ Унгария. И така, отъ *варъ*, градъ, да се е нареколъ Варна, т. е. *градъ*, както Цариградъ по гръцки се нарича *полисъ*, която дума значи градъ. За името обаче на града Варна има много предположения, съ които не ни е целта да се занимаваме.

(Следва).

Никола Стателовъ

Значението на археологическитъ паметници отъ стария „Одесосъ“.

Единъ отъ тринадесеттѣхъ голѣми градове въ България сществува въ преди 24 вѣка е Одесосъ—днешна Варна. Въ продължение на 600 години Одесосъ билъ самостоятелна република съ собствена монетарница. Разположението на града свързващо морето съ Долна Мизия му осигурявало едно цвѣтущо развитие.

Голѣмата търговия е създала завидни материални ценности: много културни и обществени паметници. Личното благосъстояние на одесосци ги подтикнувало къмъ обществена щедростъ. Храмовете и възпитателни домове за ефебитъ сж строени съ срѣдства на гражданитъ-богаташи. Благодарение запазенитъ мраморни надписи имаме възможностъ да проучимъ непосредно живота въ миналото на града. А множеството разни монети сж живи свидетели на славната нѣкога република. Въ Варна има много старани и паметници, но тѣ самитъ малко говорятъ: едва следъ грижливи разкопки и проверка, а така сжщо при систематизиране на всичко писано до сега, ние приблизително ще се домогнемъ

до истинското състояние на живота презъ тая епоха. При голѣмото изобилие на старини, завещани ни отъ миналото на Варна, ще разгледаме нѣкои, като оправдаемъ голѣмия интересъ къмъ тѣхъ съ историческото значение, което тѣ криятъ у себе си както за учени, така и за любители.

1. *Римската кула*, кръстена *Аспарухова кула*. Представлява крепостна останка отъ стѣна на акрополътъ на стария градъ. Подъ кулата на 5 метра дълбочина се намиратъ зидани коридори — ходове, които отиватъ по прави линии на разни посоки. Разкопкитъ не сж се натъкнали на надписи за опредѣляне произхода и сжщината на кулата. Знае се, че датира отъ края на V в. сл. Хр. Тази старина е най-значителната въ града, Препоръчително е да се разчисти, обзаведе и електрифицира, като се създаде по този начинъ единъ подземенъ музей *in situ*, какъвто нѣма другаде у насъ.

2. *Подземната гробница въ двора на градоначалството*. Голѣма зидана гробница отъ V в. пр. Христа. Значителна постройка, подобна на малкъ кръгълъ мавзолей, за това допустимо да е служила за светилище на подземния богъ Плутонъ, който Одесосци почитали като Великъ богъ.

3. *Саркофазитъ*. Три отлични запазени каменни гробници въ двора на мжжката гимназия. Тѣ сж отъ II в. сл. Хр. Погребвани сж въ тѣхъ знатни римляни живущи въ Одесосъ.

Единъ подобенъ на горнитъ саркофази се откри т. г. на пазарния площадъ въ града, обаче той е отъ по-сетнешно време.

4. *Аспаруховъ валъ*. Дългъ и широкъ насипъ строенъ за защита противъ десантъ. Материалитъ на насипа сж отъ разрушеното селище около Сесъ-севмесъ и Храмътъ на Пиринчъ-тепе. Насипътъ служи и за пѣть, който съединявалъ Одесосъ съ селището задъ канала и укреплението надъ фабрицитъ.

При разкопкитъ изъ валътъ се намѣриха камъни съ непознати букви. Сжщо мраморенъ стѣлбъ, на който има тикива букви — побитъ по настоящемъ на южния край на насипа. Това сж букви отъ писмеността на Аспаруховитъ българи.

5. *Пиринчъ-тепе*. Старо-християнски храмъ—сега развалини. Личатъ основитъ и цоклитъ на 12 мраморни стѣлбове — дванадесеттѣхъ апостола. Храмътъ сществува презъ времето на Константинъ Велики. Срещатъ се мозайки и тухлички съ кръстове.

6. *Джанаваръ—Шкорпиловъ гробъ*. Развалината на значителенъ по размери и споредъ находкитъ много богатъ и красивъ храмъ, вѣроятно отъ време на Константинъ Велики. Грандиозна мраморна постройка съ подътъ отъ цвѣтна мозайка, рисуваща хубави орнаменти. Въ подземието на олтаря при първоначалнитъ разкопки на храма презъ 1920 г. Херминъ Шкорпиловъ откри въ златна кутия покрита съ скъпоценни камъни поставена въ сребърна такава въ алабастровъ саркофагъ (миниа-тюръ) мощи на светецъ.

(Следва).

Я. Романчукъ.

Предшественици и епигони на Юрий Венелинъ (1802—1839)

Следъ нашествието на монголитъ въ Европа и присъединяването на рускитъ северни княжества къмъ монголското царство (1240) старата градско-търговска култура на Южна Русия съ столицата Киевъ угасва, а на нейното мѣсто се въздвигва типичната източна цивилизация почиваща на свършено други начала, отколкото западно-европейската цивилизация. Русия става за

нѣколко столѣтия предграда между двѣтъ цивилизации. 150—200 години по-късно турцитъ завладѣватъ балканския полуотровъ и разрушаватъ византийската цивилизация, която тогава стоеше даже по-високо отъ средновековната европейска цивилизация. Имало е време, когато византийската цивилизация отъ мюзина се подценяваше като цивилизация на упадѣка, обаче най-новата историческа наука е доказала, че въ първа линия византийската култура, а въ втора линия по-късната западно-европейска култура не сж нищо друго, освенъ запазенитъ древно-източни цивилизации на Сумерия, Аккадъ, Вавилония, Митани и Ассирия, предадени чрезъ Гърция и Римъ на Византия и после съживени посрѣдствомъ Византия въ западна Европа. Тѣзи именно първоначални източни цивилизации сж направили европейцитъ това, което тѣ сж днесъ и че се гордѣятъ съ своята европейска цивилизация.

Трагедията на Русия и на балканскитъ народи се състои не толкова въ това, че завоевателитъ въвеждатъ въ покоренитъ земи своята, макаръ различаваща се отъ западно-европейската, източна цивилизация, колкото въ това, че монголската, турската, китайската и индийската цивилизации сж престанали вече тогава да бждатъ творчески и клонили къмъ упадѣкъ. При това положеніе източнитъ цивилизации разгромени отъ монголитъ и турцитъ сж престанали да играятъ роля и е станала само една цивилизация — западно-европейската, за която говорѣхме по-горе.

Следъ изтичане на много за европейската цивилизация неподвижни години, последната е започнала да си пробива по околни начини пѣть както за Русия, така и за Балканитъ. Постепенно и неусѣтно се заселвали както въ Русия така и въ Балканитъ европейски колонисти: разни еснафи, търговски агенти и пр. и то предимно идващи отъ Германия, като страна най-близка до Русия и Балканитъ. Историографътъ О. Паисий е билъ въ по-близкъ контактъ съ Европа чрезъ земитъ на австрийската империя, а пъкъ другитъ български дейци по възраждането сж били въ контактъ съ Европа чрезъ Русия, въ която европейската култура е прониквала по разни пѣтища—официални и частни. Това проникване се е усилило особено презъ времето на французката революция и презъ епохата на западната романтика, когато е започналъ да цвѣти култътъ на национализма и когато даже съвсемъ дребнитъ народи поискали да станатъ самостоятелни нации и да се проявятъ съ своята родна литература и свой писменъ литературенъ езикъ. На много мѣста увлѣчението отъ националната романтика се е изродило въ неестествени форми: безъ много размишления нѣкои сж помислили, че даже разни мѣстни диалекти могатъ да се развиятъ до степенъ на самостоятеленъ езикъ. Тогава още не се разбираше достатъчно, че за да се създаде една нация съ своя отдѣленъ езикъ—не е толкова лесна работа, а се искатъ нѣкои културни и исторически условия.

И забележително е, че западно-европейската цивилизация наедно съ националното съзнание проникнала въ България между другото чрезъ Русия и то благодарение на научната дейтелностъ въ Русия на доброволнитъ емигранти отъ поробената малоруска областъ въ Унгария. Карпаторускитъ емигранти въ Русия сж били хора съ голѣми дарби, голѣма науча подготовка въ задграничнитъ университети и пропити отъ националното съзнание за своето малоруско произхождение. Тѣхнитъ заслуги за руското общество сж неограничени. Но тѣхната дейтелностъ се е простирила не само въ Русия. Като съзнателни славяни тѣ сж обърнали внимание и върху другитъ, сжщо както малоруситъ въ Унгария, поробени и забравени народи.

Първъ отъ кружока на унгарскитъ малоруски деятели въ Русия трѣбва да се смѣта *Иванъ С. Орлай* (1771—1829). Въ Русия той е занимавалъ най-високи длѣжности и е билъ авторитетна и влиятелна личностъ. Той първъ е запозналъ руското учено общество съ Карпаторуси и чрезъ своитъ научни трудове е турилъ първъ още тогава, когато още никой не е мислилъ за разни сепаратизми, научнитъ основи на идеологията за единство на рускитъ племена. Нему принадлежи идеята да се повикатъ на служба въ Русия нѣкои отъ славянскитъ учени. Неговия проектъ биде одобренъ отъ И. Н. Новосильцевъ и въ Русия бѣха поканени: угророси М. А. Балудянскій, В. Г. Кукольникъ, П. Д. Лодій, сърбитъ А. И. Стойковичъ и Г. Перлай и хърватинътъ Г. Сионихъ. Всичкитъ отъ поканенитъ сж занимавали важни държавни длѣжности и сж имали възможностъ да влияятъ върху рускитъ научни кръгове.

По следитъ на И. С. Орлай сж тръгнали мюзина отъ неговитъ идейни последователи, а въ тѣхното число видния карпаторосъ Ю. И. Венелинъ, известенъ съ своята дейтелностъ и съ своитъ научни трудове сжщо и въ България (1802—1839). Неговото особено значение въ научно-общественото поле се състои въ това, че той се явява предшественикъ на първитъ руски славянофили (известни като „ранни“ славянофили); Хомяковъ, К. Аксаковъ и пр. (Венелинъ е билъ домашенъ учител на К. Аксакова). Видниятъ ученъ славистъ В. Ягичъ е нареколъ Венелина предшественикъ на рускитъ славянофили. Московския професоръ М. П. Погодинъ, който често посещавалъ славянскитъ страни и е ималъ сношения съ разни славянски учени и общественици (между другото той е билъ въ преписка съ софийския жителъ Денкоглу) въ своята автобиография говори, че Венелинъ много е спомогналъ да се събуди у него желание за изучаване на славянитъ.

Юрий Ив. Венелинъ е училъ въ Лвовския университетъ, следъ което се преселилъ въ Русия. Въ Русия той е написалъ много статии и научни трудове, но отъ тѣхъ само 12 сж били обнародвани при неговия животъ. Чакъ следъ неговата смъртъ сж излѣзли на бѣлъ свѣтъ множество неговии произведения, ала при всичко това доста статии оставатъ още непожтнати въ ръкописъ.

Своитъ етнографически и исторически материали Венелинъ събиралъ главно въ България, изъ която лично е пѣтувалъ и между другото е посетилъ и гр. Варна. Ний тука нѣма да упоменаваме всички статии и произведения, излѣзли изъ подъ перото на Ю. Венелина. Ще укажемъ само на съчиненията, които представляватъ интересъ за насъ. Неговото главно съчинение, което е изиграло толкова важна роля по възраждането на България, се е появило въ 1829. подъ заглавие: *Древние и нынѣшние болгаре въ политическомъ, народнописномъ и религиозномъ ихъ отношеніи къ россиянамъ*. Другитъ неговии съчинения относещи се къмъ България като: О характеръ народныхъ пѣсень задунайскихъ болгаръ — О зародышѣ новой болгарской литературы — Влакоболгарскіе или дакословянскія грамоты — свидетелствуватъ сжщо за внимателно отнасяне на Венелина къмъ българския народъ.

Почти вече къмъ края на неговия животъ българинътъ В. Е. Априловъ е обърналъ внимание върху неговитъ съчинения и благодарение нему българското по-събудено общество е започнало да се интересува по-отблизо за миналото на своя народъ.

Въ всичкитъ съчинения на Ю. Венелина лѣха духътъ на романтичната епоха, когато романтиката нахлуваше отъ Европа къмъ Изтокъ. На много мѣста у Венелина проличава ясно идеята да се помогне на поробенитъ западни и южни славяни. Тази славянофилска идея се

Д-ръ АЛ. НЕДЪЛКОВЪ

Управител-лѣкаръ на Държ. детски морски санатор. „Царица Елеонора“.

Дѣлото на Държавния детски морски санаториумъ „Царица Елеонора“.

По почина на Управителя-лѣкаръ на Варненската държ. болница Д-ръ **Параскевъ Стояновъ** и съ съдействието на тогавашния Директоръ на Народното Здраве г. Д-ръ **Маринъ Русевъ** на 12—25 юли 1905 г. се постави начало на едно високо благородно и хуманно дѣло—откриването на **първия детски морски санаториумъ** въ Варна. Предназначението на санаториума бѣ, изпозувайки целебнитѣ свойства на морето, да укаже лѣчебна помощ на деца малокръвни, лимфатични, рахитични, скрофулозни и страдащи отъ кости и ставни туберкулозни поражения.

Замисленъ и организиранъ при крайно скромни условия и обстановка на Варненскитѣ карантини бараки, само следъ 5—6 години санаториумътъ придобива собствено великолепно здание, построено въ старъ български стилъ, но съ удобства и приспособления на европейски санаториумъ. Този не въ български стилъ извършенъ преходъ отъ скромната първобитна обстановка до тая на единъ модеренъ санаториумъ се дължи само на покровителството, на моралната и материална поддръжка, указана отъ **Царица Елеонора**. Надарена съ милосърдно и отзывчиво сърдце Царица Елеонора, още съ стѣпването си на българския престолъ се отдава на милосърдие и благотворство и посветява живота си на облекчаване болки и страданията на болнитѣ, деца и възрастни, нараненитѣ български синове, на беднитѣ и озлобленитѣ.

Вземайки подъ свое покровителство санаториума, царица Елеонора, отначало съ свои лични сръдства, а сетне съ издействувани отъ нея държавни сръдства съдействува за изграждането на сегашния санаториумъ, който е нейния живъ паметникъ и заслужено носи нейното име.

Много уважаеми Варненски граждани Проф. Д-ръ **Параскевъ Стояновъ** е не само инициаторъ, но и пръвъ организаторъ на създадения отъ него детски морски санаториумъ. Той е единъ отъ първитѣ популяризатори на морелѣчението и морското слънцелѣчение у насъ. За щастие създаденото отъ него дѣло е намѣрило достойни последователи и преданни ратници въ лицето на редица лѣкари, посветили се на морското санаториално лѣчебно дѣло. Въ течението на редъ години въ санаториума сж работили единъ голѣмъ брой лѣкари, които—кой повече, кой по-малко—сж допринесли, за развою на санаториума като наученъ и лѣчебенъ институтъ, за неговитѣ лѣчебни постижения и за създаването на неговото добро име, съ което се ползва между населението. На всички тия скромни обществени дейци обществото дължи признателностъ.

Голѣма е заслугата на санаториума за въвеждането у насъ на модерно санаториално лѣкуване на детската хирургична туберкулоза. Не по-малко е заслужилъ санаториума и за популяризирането у насъ на морелѣчението и слънцелѣчението за укрепване здравето на подрастващитѣ поколения, които утре ще коватъ националната мощъ, материалнитѣ и духовни блага на нашето отечество.

Презъ първия периодъ 1905—1921 г. отъ своето развитие санаториумътъ е допринесълъ извънредно много за здравното развитие и укрепване на цѣла плеада хилави и

поде отпосле отъ рускитѣ славянофили, особено когато полския поетъ **Адамъ Мицкевичъ** държеше въ Парижъ своитѣ лекции за специалната мисия на славянството въ историята и които обрнато внимание на западния мислещъ свѣтъ.

болнави деца, засегнати или застрашени отъ туберкулозната зараза. Чрезъ тая своя дейностъ, той е послужилъ като образецъ за организирането на морскитѣ лѣтовници и за уредбата на приморскитѣ детски и ученишки лѣтни колонии.

Презъ време на 25 годишната здравно-лѣчебна дейностъ санаториумътъ е указалъ помощъ на около 10,000 деца отъ които 65% сж оздравѣли, а 30% получили по-голямъ или по-малко облекчение.

Грамадниятъ процентъ отъ лѣкуванитѣ въ санаториума деца сж бедни и само 16% отъ заможна сръда. Три четвърти отъ децата сж били гражданчета и само една четвъртъ—отъ селата. Презъ последнитѣ обаче години броятъ на селскитѣ деца не само достига градскитѣ, но и ги превъзхожда. Това е едно отрадно явление, което показва, че санаториумътъ е еднакво познатъ и достъпенъ, както за градското, така и за селското население.

Въ санаториума постѣпватъ деца отъ 4 до 15 годишна възраст отъ всички краища на страната, сжщо и отъ поробенитѣ покрайнини. За жалостъ обаче съ своитѣ ограничени размѣри санаториумътъ не е въ състояние да подслони всички деца, желаещи и нуждаещи се отъ санаториално лѣчение. Ежегодно голѣмъ брой деца оставатъ недовикани по липса на свободни мѣста въ санаториума.

Приключавайки баланса на 25 годишната дейностъ на санаториума, не можемъ да не подчертаемъ, че той е напълно оправдалъ своето създаване и че е изпълнилъ съ честъ и достойнство възложенитѣ задачи, като е допринесълъ своя дѣлъ въ обществената борба съ туберкулозата. Ала съ това не е завършена мисията на санаториума. Подкрепенъ материално и морално отъ държавата и обществото, разширенъ до она размѣръ, който се диктува отъ нуждитѣ на страната, снабденъ съ всички необходими сръдства и приспособления за една научна и лѣчебна дейностъ, санаториумътъ ще подпомогне обществената борба съ туберкулозата, ще подпомогне лѣкуването на страдащитѣ отъ костноставна туберкулоза деца и ще запази, доколкото е възможно, тѣхната работоспособностъ и национална ценностъ.

Д-ръ К. Караджовъ.

Климатолѣчение и Пѣськолѣчение

Славата на града Варна, която, заради хубостта на живописнитѣ и чудеснитѣ ѝ мѣстности, на свежата и буйната ѝ растителностъ, на многобройнитѣ и хубавитѣ ѝ вили и къшкови, заобиколени съ лозя, богати съ овошки и грозде особено презъ августъ и, главно, септември месецъ, отдавна вече е прехвърлила границитѣ на малкото ни, но храбро и жилаво отечество, се още повече оправдава, благодарение на своето лѣчебно и отпочивно свойство на приятния ѝ и умѣренъ климатъ, на своя постоянно чистъ и съживяващъ въздухъ, на своя хубавъ и по-скоро дълъгъ плажъ, посланъ съ единъ толкова чистъ, колкото и дребенъ пѣськъ, на своето сияеще и освежаващо море, на своето по-скоро стѣкло и блестяще, нежели горящо слънце, на своето южно, ясно и винаги синьо небе. И тъкмо за това такъ именно може да се извлѣче максимумътъ полза отъ климатолѣчението, пѣськолѣчението, въздухолѣчението, морелѣчението, гроздолѣчението и почивнолѣчението на тѣлото и душата.

Въ настоящия брой на вестника ще говоримъ за Климатолѣчението и Пѣськолѣчението, а въ следващия за *Воздухолѣчението*.

I. Климатолѣчение. — Отъ най-старо време още се знае, че атмосфернитѣ промѣни и всички възбуждащи метеорологически явления, съставляващи *климата* на известно мѣсто, се отразяватъ благоприятно

или неблагоприятно не само върху болни, но и върху здрави хора. Известно е, напимѣръ, на всички, какво страдащитѣ отъ ревматизмъ, носителитѣ на рѣбци (цикатрисы) отъ стари наранявания и счувания на кости усѣщатъ болки при разваляне на времето; какво нервни хора получаватъ особено нервно настроение преди промѣна на времето; какво хора съ нервно сърдце, нѣколко часа преди буря, усѣщатъ, безъ всѣкаква други причина, сърдцебиение, тежестъ въ предсърдечната областъ и трудно дишане, които нѣща изчезватъ, следъ като се разрази бурята (Проф. Д-ръ Петровъ). Сжщо, знае се още, какво, за известни хора и известни болести, действува добре климатътъ край морето—*морскиятъ климатъ*; за други, она на равнинитѣ, полето—*полскиятъ климатъ*; за трети пъкъ тоя на горскитѣ мѣстности или планината—*планинскитѣ климатъ*.

Климатътъ на града Варна е, разбира се, морски, съ следнитѣ характерни особености: промѣнливи, но постоянни течения, предизвикващи охлаждане на организма съ засилено кръвообращение въ кожата; чистота и голѣма влажностъ на въздуха, съдържащъ повече озонъ, а по-малко възгледливъ окисъ и ускоряващъ обмѣната; силно и лѣчебно действуваща край морето, поради съдържането ѝ на голѣмо количество ултравиолетови лъчи, слънчева свѣтлина и пр. А като такъвъ, той е полезенъ за твърде отпаднали и преуморени хора, рахитичитѣ, скрофулозни, малокръвнитѣ, лимфатичитѣ, страдащитѣ отъ наследствена слабостъ, отъ трахеобронхични лезии, отъ следи отъ бронхоболнобности, всѣкакви туберкулозни страдания (костни, жлезисти, кожни, перитонеални, извънъ възпалителния имъ периодъ и, по възможностъ, въ началото още), отъ артритизмъ, ревматизмъ. Противопоказани сж само очнитѣ и ушнитѣ страдания; за деца, съвсемъ слаби и отпаднали (кахекрични), страдащи отъ отворени туберкулози на бѣлитѣ дробове или гърлото, отъ сърдечни болести съ отоци, отъ ставенъ ревматизмъ, бжбренна болестъ и повтарящи се възпаления на червата. Особено внимание се изисква за нервнитѣ деца и възрастни.

II. Пѣськолѣчение. — Крайморскиятъ пѣськъ, който лѣтно време отражава четиретѣхъ пети отъ слънчевитѣ лъчи (Д-ръ П. Скорчевъ), е безъмнено едно силно за известни болести лѣчебно сръдство. Това е било известно още отъ много отдавна: Пергамскитѣ лѣкари Ориасий, съвременникъ на византийския императоръ Юлианъ Отстъпника (331—365 сл. Хр.) разправя, че, споредъ римския, презъ време на римския императоръ Траянъ (98—117 сл. Хр.), лѣкаръ Херодотъ, пѣсьчнитѣ бани биле полезни противъ астмата, ревматизма, болкитѣ на стомаха или корема (колики), болкитѣ или парализа на краката, болкитѣ на седалищния нервъ (ишиасъ), за съвсемъ отслабналитѣ хора (кахектицитѣ), страдащитѣ отъ воднянка (хидропицитѣ), отъ подутъ коремъ (тимпанизмъ), отъ черъ дробъ (хепатитѣ), и то за всѣка възраст, освенъ съвсемъ малкитѣ деца.

Ние тукъ препорѣчваме метода на пѣськолѣчението на тоя именно лѣкаръ — *Херодотовото пѣськолѣчение*, състоеще се въ следното: Пѣсьчнитѣ бани, трѣбва да се правятъ лѣтно време, като се приготвяватъ така: много рано, при зозоряване, изкопаватъ се въ пѣска два или три трапа, дълбоки, колкото да може да се намѣсти въ тѣхъ човѣшкото тѣло, и се оставятъ да бждатъ затоплени отъ слънцето. Къмъ 9 или 10 часа преди обѣдъ, болниятъ, следъ една малка разходка, за да му се затопли сръдно тѣлото, влиза голъ въ трапа и стои въ него седешкомъ или лежешкомъ, споредъ болестта, както ще обяснимъ по-долу, като се покрива било съ *жпне*, било съ пѣськъ. Той на-

хвърля върху си толкова пѣськъ, колкото може да носи тѣлото му, което трѣбва да бжде обрнато гърбомъ къмъ слънцето, за да не би то да бие върху лицето му, та топлината и свѣтлината му да му повредятъ очигъ; при това, той си покрива главата, за да я запази отъ него. Ако кжпещиятъ се въ тая пѣсьчна баня усѣти силно нагорещаване на лицето, той трѣбва да го бърше съ натопена въ студена вода кърпа; ако нагорещаването на лицето се увеличава, то нека си го мие често съ студена вода.

Въ случай че кжпещиятъ се въ пѣска не чувствува достатъчна топлина, той трѣбва да си излѣзе отъ тоя трапъ и да влѣзе въ другия, като се покрива пакъ, както казахме по-горе. Той може така да си промѣни и трети пътъ трапа, ако не се чувствува отпадналъ.

Първото кжпане трѣбва да бжде кратковременно—5—10 минути; второто, по-дълго, а третото и пр. още повече. Правятъ се такива 15—20 бани, като се има предъ видъ, щото тая трайностъ да се намалява къмъ края така, че последната баня да бжде, толкова колкото и първата, кратковременна. Вслучай че нѣкой иска да направи повече отъ 20 бани, нека предварително ги прекъсне за 3—4 дена, та после да започне втората серия. — Пѣсьчнитѣ бани трѣбва да се правятъ въ абсолютно тихо (безъ вѣтъръ) време. Презъ време на таковото кжпане може да се пиятъ 5—6 малки чаши топла вода, за да се усили изпотяването.

Казахме, че въ трапа се стои седешкомъ или лежешкомъ. Стоятъ седешкомъ: хидропицитѣ, страдащитѣ отъ подуване на корема, отъ болки въ корема, отъ черния дробъ отъ болки на седалищния нервъ, отъ болки или парализа на краката; тѣ се покриватъ добре до раменетѣ. Стоятъ лежешкомъ: астматичитѣ, ревматичитѣ, страдащитѣ отъ стомахъ, кахектицитѣ, страдащитѣ отъ отоци на тѣлото.

Старитѣ имали обичай да си бършатъ следъ банята добре пота и да влизатъ въ студена вода, следъ което си намазвали тѣлото съ дървено масло.

Въ идеяния брой ще говоримъ за *Воздухолѣчението*.

Миналото на гр. Варна трѣбва да се изучи отъ всѣки варненецъ.

Черноморскитѣ води свѣтятъ.

Мнозина отъ насъ не сж забелязали, че въ тъмни лѣтни нощи, при тихо море, водата на Черно море, както и на други морета, свѣти. Изследователитѣ на това явление твърдятъ, че тази свѣтлина произхожда отъ животинкитѣ, които обитаватъ въ морето. Тѣзи животинки сж безчислени. Най-много свѣтятъ тѣ нареченитѣ протозои — едноклетъчнитѣ животинки, и много други: „морски звезди, медузи, риби и пр. тѣй щото това явление не може да се отдаде на природата на водата. Ние ще приведемъ вкратце думитѣ на руския професоръ Остроумовъ, който е описалъ това чудно явление: „Ако направимъ една разходка съ лодка изъ Севастополския заливъ въ една тъмна, безлунна и тиха нощъ, въ втората половина на лѣтото, и щомъ лодката се залюлѣе, около нея блесва една фосфорична свѣтлина; отъ всѣки ударъ на греблата се разсипватъ фосфорични капки, а задъ лодката се образува една свѣтла ивица. Тѣзи свѣтящи капчици могатъ да се събиратъ при кжпането само при бавенъ ходъ на лодкитѣ въ ситно, копринено платно и следъ нѣколко време изсипете водата въ чаша и на тъмно разклатете чашата, ще се види, че повърхнината на водата, а особено въ краищата, ще засвѣти отъ малки, колкото главичката на топлийка, прозрачна като бисеръ топчица

Тъзи сж ношните свѣтци. Всѣка топчица е снабдена съ дълго язиче — органъ на движението, а при основата на язичето се намира устното отвърстие, което води право въ плазмата на топчето“.

Отъ това описание на учения професоръ следва да вземемъ поука и да следимъ за това величествено явление въ морската вода край нашия брѣгъ. Желателно би било нѣкои вещи изследователи да опишатъ това явление въ морската вода.

Варналиевъ.

За правоотношенията между собственици и наематели за общинскитѣ такси: вода, смѣтъ и каналъ.

Върховниятъ кас. сждъ съ решение № 384 отъ 8 юлий 1932 год. е постановилъ какво съгласно чл. 371, 338, каналната такса е въ тежест на собственика, ако нѣма договорно съглашение съ наемателя, който да плаща каналната такса; ако собственикътъ има частенъ каналъ, построенъ на общинско мѣсто, не плаща такса. Каналътъ е свързанъ съ имота и следователно, таксата се плаща отъ собственика, а ако има съглашение да се плаща отъ наемателя, последниятъ плаща тази такса, амортизацията се плаща отъ собственика, ако нѣма противно съглашение. — Смѣтата се плаща изключително отъ наемателя, безъ отговорността на собственика. — Водното право, съгласно горното решение, е свързано съ недвижимия имотъ, ако има общински водопроводъ въ улицата, гдето се намира имотътъ, и този имотъ е водоснабденъ и обитаемъ. Следователно, собственикътъ плаща водна такса, ако нѣма противно съглашение съ наемателя, споредъ консумираното количество вода. Колкото се отнася до търговскитѣ и занаятчийскитѣ фирми, Върх. Админ. Сждъ се е произнесълъ съ решение № 274 и 275 отъ 15 окт. 1927 г. въ следния смисълъ: съгласно закона за градскитѣ общини, таксата за вода се опредѣля съразмѣрно изразходваното количество вода, а не споредъ вида на търговията и занаятиятъ и не споредъ състоянието на търговеца и занаятчията — богатъ или беденъ, тя се смѣта върху еднаква база за всички граждани въ зависимостъ отъ количеството на изразходваната вода, разбира се споредъ водомѣра. Има и друго решение № 174 отъ 26 септември 1928 год. на Върх. Адм. Сждъ, съ което се постановява, че онзи, който не е черпилъ вода отъ общинския водопроводъ или публична чешма, не плаща никаква такса. Споредъ друго решение № 63 отъ 10 февруари 1934 г. на сжщия сждъ, наемателятъ плаща водна такса, когато недвижимиятъ имотъ не е водоснабденъ, макаръ и да има общ. водопроводъ презъ улицата, и черпи вода отъ публичната чешма, а ако не черпи вода отъ публичната чешма, понеже липсва, и черпи вода отъ съседа си, чийто имотъ е водоснабденъ, и който плаща тази водна такса съразмѣрно консумираното количество вода, не трѣбва да плаща водна такса. Недвижимиятъ имотъ, необитаемъ, и предъ който не е прокаранъ водопроводъ и каналъ, не трѣбва да плаща ни водна такса, ни канална такса. Има и други нѣколко решения на В. А. Сждъ. Тази е юриспруденцията, която сж установили Върх. Кас. и Върх. Адм. сждилища. Това за сведение на гражданитѣ. Неизпълнението на тѣзи решения влѣче следъ себе си отговорностъ.

Умному мало довлѣтъ.

Ж-въ.

Д-во „Варненски Кореняк“ си задало за целъ да сгрупира всички, които обичатъ гр. Варна — искатъ да работятъ за Варна.

Евг. Ал. Дяковичъ
Архитектъ.

Народно читалище.

Една група събудени интелигентни граждани на Варна образували Настоятелство и Строителенъ Комитетъ на „Благотворително Дружество Памученъ Кварталъ“, взели отвреме инициатива, продължаватъ да работятъ за осъществяване на идеята — *изграждане на читалищно здание въ памучния кварталъ*.

Това ще бжде здание, по чийто планъ се предвиждатъ помѣщения за читалня, библиотека, канцелария, архивна и пр. помѣщения, салонъ съ сцена за сказки и представления; съ обща квадратура 560 квадратни метри.

Въ присѣтствието на официалнитѣ власти въ града ни и гражданството на 8. XI. 1934 г. се положи основния камѣтъ на сградата. Тогава още отъ страна на Варненския кметъ се даде обещание, че общината ще прояви внимание и съдействие по това добро общоплезно дѣло, като даде и възможната материална и парична подкрепа. Варненската Популярна Банка и управителя на памучната фабрика „Ц. Борисъ“ сж сжщо изразили готовността да съдействуватъ парично. Строителния Комитетъ и Настоятелството, поставени въ затруднено парично положение, устремени къмъ довършване строежа на частъ отъ общата постройка — *салона*, е обявило подписка за волни пожертвувания между своитѣ дружествени членове-съквартилци.

Желана би била помощта отъ другитѣ квартали, за да може въ последствие въ ответъ и тѣмъ да се помогне.

Работата е започната и напреднала, поставени сж основнитѣ зидове на сградата, иззида се и покри сценичната частъ отъ салона на тази *специално планирана първа въ гр. Варна читалищна сграда*.

Сградата е скромна по размѣръ, но голѣма по смисълъ!

Тя става много скъпа и ценна, защото, трудно насадена, възниква и се стреми да разрастне като китна ароматна фиданка всрѣдъ мършавата бедна почва на памучния кварталъ на Варна, за да разлѣе, като разцвѣтло благоуханно чаровно дърво, своитѣ животворни аромати наоколо.

Необходими и извънредно полезни биха били съдействието и помощта, оказани отъ обществото, общината, банки, читалищния съюзъ, па и нѣкои личности, ако се отнесатъ за подкрепа къмъ тѣхъ ония безшумни дейци, що сж поставили за идея изграждането на скромната въ гр. Варна сграда за Народно Читалище „Княгиня Мария-Луиза“.

Нуждно е отъ вси страни по шепа прѣстъ за тази фиданка!

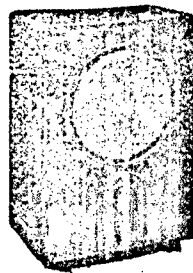
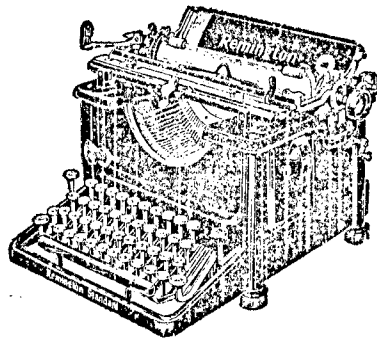
ХРОНИКА

Освобождението на гр. Варна (9 Августъ) ще трѣбва да се отпразднува най-тържествено. Д-во „Варненски Кореняк“ ще вземе най-голѣмо участие, защото 9 Августъ е празника на Дружеството.

Граждани отъ ул. „Чаталджа“ ни се оплакватъ, че улицата е била отдавна разкопана, а прѣстъта стояла неизхвърлена и се затруднявало движението.

Следващиятъ брой на вестника ни ще се отпечата въ голѣмо количество на 8. VIII. т. г. по случай дружественния празникъ — освобождението на Варна. Желаетъ да дадатъ реклами да се отнесатъ до клубното помѣщение на ул. 6 Септември № 29.

Печатна грѣшка. Въ статията на г. Ив. П. Церовъ „Паметника на свети царъ Бориса“, помѣстена въ в. „Кореняк“ брой 1, стр 2, думитѣ въ стълбецъ 2: „Паметникътъ ще се строи въ градината на мжжката гимназия“, да се четатъ тѣмъ „Паметникътъ ще се строи въ градинката до мжжката гимназия“.

Разни видове Пишущи Машини отъ най-старата и най-реномирана свѣтовна марка „Ремингтонъ“.

Истински народенъ Радиоапаратъ, съ недостигнато качество на тона и сила на звука.

Цѣна 3,500 лева.

на складъ при Иг. Пеневъ пл. Мусала 2 Варна. — Тел. 29-06.

Пивница — Ресторантъ „ПРИРОДА“

на Булевардъ „Фердинандъ“ до Кино „Паласъ“ при най-приятна обстановка.

Задоволява и най-изтънченитѣ вкусове на своитѣ посетители. На износни цени поднася здрава храна и всѣкакви студени напитки.

РЕСТОРАНТЪ и ПИВНИЦА

„КРИСТАЛЪ“

А. НИКОЛОВЪ — ВАРНА.

ул. „Царъ Борисъ“ 24 — Телефонъ № 23-62.

Расторантъ и пивница „ВЕНЕЦИЯ“

К. Димитровъ & Д. Казанджиевъ

ул. „6 Септември“ № 29.

предлага своитѣ вкусни и питателни ястията и най-доброкачествени питиета — при цени умѣрени.

Пивница „МОРСКИ ЗВУЦИ“

на Карантината — Лазурния брѣгъ

трѣбва да бжде посетена отъ всѣки, който обича да си отпочине при най-разкошна гледка. Добре уредена карнацария и най-хубави студени напитки.

Важно за Варненци! Конфортно-уредения Хотелъ „КОНТИНЕНТАЛЪ“

на ул. „Климентина“ — въ София

поканва Варненци да отседнатъ въ хотела при тиха, чиста и приятна обстановка.

Сдържатель: Петъръ Тасевъ.

ПАЗАРЪ НА БЪЛГАРСКИ СТАРИНИ.

Колани, престилки, сждове, килими и др. ще намѣрите на ул. Св. Никола № 21 срещу Вагонъ Ли.

Новооткритото погребално бюро — „СКРЪБЪ“ —

на Андонъ А. Думановъ

на пазарния площадъ — задъ митрополията въ зданието на църковното настоятелство,

разполага съ всички погребални принадлежности: ковчежи, кръсто-ве, фенери и въобще всичко нужно за едно погребение. Бюрото поема грижа за всичко нужно по случай смъртъ — вадене смъртни книжа, печатане и разлепване на некролози, намиране носачи и пр. Бюрото реши да работи при най-низки конкурентни цени.

Варна — царицата на Черно Море трѣбва да бжде посетена отъ всѣки българинъ.

Печатница „Просвѣщение“ П. Зенгиновъ — Варна.